

Başkanlık Sistemi Türkiye'ye Uyar mı?

İhsan Kamalak

Yrd. Doç. Dr.

Mersin Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Böl.

E-posta: ihsanmersin33@gmail.com

Giriş

Başkanlık sistemi Türkiye'de hükümet sistemi tartışmalarında yarı-başkanlık sistemi ile birlikte zaman zaman dile getirilmektedir. Dile getirilişin dayanakları, toplumsal düzeyde istikrar değil, ekonomik istikrar, koalisyon hükümetlerinden kaçınmak ile parlamenter sistemin yumuşak güçler ayrılığının neden olduğu sorunlar olarak özetlenebilir. Alternatif olarak Türkiye'ye özgü bir başkanlık sistemi kamuoyunda taraftarlarınca somut olarak dile getirilmediği gibi, taraftarlar başkanlık sisteminin Türkiye'nin mevcut toplumsal, siyasal yapı ve geleneği ile uyum sağlayıp sağlamayacağını göz ardı ettiklerini de ileri sürebiliriz. Benzer biçimde başkanlık sistemi tartışmaları 12 Eylül 2010 anayasa değişikliği paketinin halkoylamasında yüzde 58 ile kabul edilmesinin hemen ertesinde 'bomba' gibi Türkiye'nin gündemine düşürülmüştür. 2010 anayasa değişiklik paketinde, hükümet sistemi ile ilgili hiçbir hüküm olmamasına rağmen, başkanlık sistemi bir hafta kadar kamuoyunda tartışıldı. Oysa değişiklik paketinde tartışılan, başta Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) olmak üzere, Anayasa Mahkemesi ile hükümler idi. Bu tartışmalar, HSYK seçimleri de gösterdi ki, bir süre daha devam edecektir.

Halkoylamasının hemen ertesinde başkanlık sisteminin Türkiye'nin gündemine bomba gibi düşürülmesi, halkoylamasının yüzde 58 gibi bir çoğunlukla kabul edilmesi üzerine, iktidarın eğer isterse başkanlık sistemine geçişi bir halkoylaması ile sağlayabileceği yönündeki bir inanış, bir nedeni olarak ileri sürülebilir. Diğer bir neden de, başkanlık sistemlerinin liderleri daha rahat ve güçlü hareket etme yeteneğine kavuşturmaları olabilir. Türkiye'de zaten halktan kopuk olan liderler başkanlık sistemine geçişle birlikte partileriyle olan zayıf bağlarını da kopararak daha da 'bağımsız' hareket edecek bir iktidara sahip olacaklardır. Turgut Özal ve Süleyman Demirel cumhurbaşkanlığı makamına oturdukları, yani kendilerinin daha güçlü olmasını istedikleri bir zamanda yarı-başkanlık sistemini dile getirmişlerdir.

İşte başkanlık sistemini ortaya atanlar ile atılma zamanı göz önüne alındığında, parti üyelerinin başkanlık sistemine geçişle birlikte kendi konumlarının nasıl etkileneceği konusunda düşünceleri gerekmektedir. Bunun nedeni, başkanlık sistemine geçişle birlikte parti üyelerinin özellikle de milletvekillerinin siyasal iktidar üzerindeki güçlerinin karşılaştırmalı olarak azalacak olmasıdır. Diğer bir nokta da, liderlerin/başbakanların güçlülükleri dolayısıyla *fiili başkanlık sisteminin* var olduğunu ileri sürenler bulunabilir. Yarı-başkanlık sistemini dile getirenler gibi, günümüzde başkanlık sistemi de benzer şekilde lideri/başbakanı "kendine bazen ayak-bağı olan partisiyle, vekillerle ve üyelerle olan son bağdan da" 'kurtarmak' için savunulduğunu düşündüren nedenler olduğu ileri sürmek mümkün gözükmemektedir. Ancak bu *fiili başkanlık sistemine* rağmen liderlerin başkanlık sistemine geçme istekleri üzerinde durulması gerekmektedir. Fiili başkanlık sistemi durumu ile başkanlık sistemine geçiş arasındaki farkların incelenmesi gerekmektedir.

İşte bu çalışmanın konusunu, parti üyelerinin konumunu olumsuz etkilemesi ile başkanlık sisteminin fiili durumdan ne gibi farklılıkları olduğu ve ne gibi sonuçlar doğurabileceği oluşturmaktadır. Bu iki sorunun incelenmesi başkanlık sistemi yönündeki bir değişikliğin hem gerçekleştirilme olasılığı hem de sonuçlarını konusunda bize ipuçları verecektir.

Başkanlık Sisteminin *Fiili Başkanlık Sisteminden* Farklılıkları

Türkiye'de liderlerin güçlü konumu dolayısıyla fiili durumun zaten başkanlık sistemi olduğu, yani başkanlık sistemine geçişin fiili durumun tescilinden başka bir şey olmayacağı ileri sürülebilir. Gerçekten de, Türkiye'de Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) salt çoğunluğunun üzerinde bir sayıya sahip tek parti iktidarlarında, başbakanlar¹ geleneksel olarak parlamenter sistemlerdeki 'eşitler arası birinci' olmanın aksine oldukça güçlü konumdadırlar. Bu güçlerini, liderlerin sadece partilerinin sahip olduğu çoğunluğu yönlendirmede değil, seçimler öncesinde adayların belirlenmesi sürecinde neredeyse tek seçici olmalarından da görüyoruz. Liderler, partilerinin seçim vitrinine koyacağı adaylar dışında partilerinin adaylarının belirlenmesinde kendilerine sadakat ölçüsünü göz önüne aldıklarından, seçim sonrasında seçilenleri yönlendirmede zorluk çekmemektedirler. Ancak bütün bu sorunlu özelliklere rağmen, başkanlık sistemine geçmek fiili durumun tescilinden öte sonuçlar doğuracağını ileri sürebiliriz.

Mevcut durumun, başkanlık sisteminden önemli farklılıklarından birisini, Cumhurbaşkanlığı makamının olmaması oluşturmaktadır. Bilindiği gibi, yarı-başkanlık sistemleri gibi parlamenter sistemlerde de siyasal yürütme iki kurumdan oluşmaktadır: Devlet başkanı (cumhurbaşkanı veya kral/kraliçe) ve hükümet (bakanlar kurulu, kabine). Devlet başkanı sorumsuz ve yetkisiz/sembolik kanadı oluştururken, hükümet sorumlu ve yetkili/güçlü

¹ 1982 Anayasası ile öncesindeki döneme tepki olarak da, başbakan güçlendirilmiştir. Başbakan anlaşılmadığı bakanları Cumhurbaşkanına önererek görevden alabilmektedir.

kanadı oluşturmaktadır. Türkiye'de ise durum biraz farklıdır: Parlamenter sistemin rasyonelleştirilmesi çerçevesinde sorumsuz olan Cumhurbaşkanı, partiler-üstü tarafsız² bir konum olarak 1961 ve 1982 Anayasaları ile güçlendirilmiştir. Cumhurbaşkanının varlığı, başbakanların bütün güçlerine rağmen mevcut durumu fiili başkanlık olarak tanımlamayı olanaksız kılmaktadır. Fiili durumun başkanlık olarak tanımlanmasını olanaksız kılan diğer bir nokta da, cumhurbaşkanlığı ile başbakanlık koltuğunda oturanların, aynı partiden iseler, parti içindeki konumlarıdır. Cumhurbaşkanlığı makamında asıl güçlü olan parti liderinin mi (Turgut Özal ve Süleyman Demirel örneklerinde olduğu gibi) yoksa günümüzde olduğu gibi asıl güçlü olanın, seçilmesinde etkin olduğu birinin mi olduğu duruma göre değişecektir.

T. Özal'ın Cumhurbaşkanlığı dönemi de ikiye ayrılabilir: Yıldırım Akbulut ile Mesut Yılmaz Hükümetleri/Başbakanlıkları. Birinci durumda, etkin olan Cumhurbaşkanı iken, ikinci durumda Cumhurbaşkanı karşısında güçlü bir Başbakan bulunmaktadır, çünkü M. Yılmaz, Özal'a rağmen Anavatan Partisi (ANAP) genel başkanlığına seçilmiştir. Bu durum hükümet politikalarının belirlenmesinde Özal'ın etkinliğinin oldukça azalması sonucunu doğurmuştur. S. Demirel döneminde ise, Cumhurbaşkanı olduktan sonra Doğru Yol Partisi (DYP) genel başkanlığına ve oradan da başbakanlığa geçen Tansu Çiller oldukça serbest hareket etmiştir. Ancak, her iki durumda da, karşımıza fiili bir başkanlık sistemi değil, fakat yarı-başkanlık³ sistemi çıkmaktadır, çünkü halk tarafından seçilmemiş olsalar da güçlü olan Cumhurbaşkanları yanında yasama organına (TBMM) karşı sorumlu bir hükümet bulunmaktadır.

Günümüzdeki durumda ise, parti içerisinde asıl güçlü olan Başbakan'dır, Cumhurbaşkanı değil. Ancak Cumhurbaşkanının AKP içerisindeki ağırlığı da gözden kaçırılmamalıdır. Hükümetten ve TBMM'den gelen düzenlemelerin ve kararnamelerin cumhurbaşkanlığından geçme olasılığının yüksek olmasına rağmen, siyasal yürütme içinde ister parlamenter ister yarı-başkanlık deyin, bir cumhurbaşkanı vardır ve hem hükümet hem de TBMM çoğunluğu bu gücü dikkate almak durumundadır. Başkanlık sistemi ile Türkiye'deki fiili durum arasındaki asıl farklılık, Sezer döneminde en tipik biçimini gözlemlediğimiz, Cumhurbaşkanı ile Hükümetlerin (veya TBMM çoğunluklarının) farklı siyasal eğilimlerde olması durumunda ortaya çıkmaktadır.

Cumhurbaşkanı ile hükümetin farklı siyasal eğilimlerde olması, fiili durumun başkanlık sistemi ile özdeşleştirilmesini olanaksızlaştırmaktadır. A. N. Sezer döneminde görüldüğü gibi; Cumhurbaşkanı Anayasa'nın kendisine verdiği yetkileri kullanarak bir yandan hükümet kararnamelerini geri çevirebilir, diğer yandan da TBMM'den geçen yasaların çıkarılmasını

² Birleşik Krallık'ta (İngiltere), hükümet ile muhalefet arasında tarafsızlığı sağlamak için Taç yanında Avam Kamarası başkanı ('Speaker') da bulunmaktadır. *Speaker*'in tarafsız hareket etmesini sağlamak için, seçimlerde diğer büyük parti karşısına aday göstermediği gibi, milletvekili seçildikten sonra üyesi olduğu parti iktidar çoğunluğunu yitirse dahi tekrar '*speaker*' seçilmesi geleneği oluşmuştur.

³ Yarı-başkanlık sisteminin tanımlayıcı özelliği, devlet başkanının halk tarafından seçilmesi yanında güçlü olmasıdır. Örneğin, Fransa'da hükümet Cumhurbaşkanına karşı da sorumludur ve Cumhurbaşkanı Meclis seçimlerinin yenilenmesine karar verebilir.

geciktirebilir. Böylece, Türkiye’de siyasal yürütmenin sorumlu kanadının (hükümet) sahip olduğu yetkileri fiili olarak tek başına kullanan Başbakanların/liderlerin, siyasal yürütme içindeki sorumsuz kanadı (cumhurbaşkanı) karşısında gördüğünden, hükümet sistemine fiili olarak başkanlık sistemi demek olanaksız hale gelmektedir.

Ancak fiili durumun başkanlık sisteminden farklılığı, liderlerin fiili olarak çok güçlü olmalarına rağmen hükümetin yasama organına/TBMM’ye karşı sorumluluğunun devam etmesi dolayısıyla sistemin parlamenter özelliğinin, aşağıda da açıklanacağı gibi, hala devam etmekte olmasıdır. Diğer bir ifade ile, yasama ile yürütme arasındaki organik bağ hala varlığını korumaktadır. Kısaca, tek parti iktidarlarında dahi siyasal yürütmenin sorumlu kanadının gücünü fiili olarak tek başına kullanan Başbakanlar, TBMM çoğunluğunu aynı biçimde yönlendirebilme güçleri dolayısıyla mevcut durumu fiili başkanlık sistemi olarak nitelemenin teorik ve pratik olarak olanaksız olduğu ileri sürülebilir. Liderler/başbakanlar çok güçlü olsalar da, başkanlık sistemine geçişle parti üyelerinin/vekillerin konumunun nasıl etkileneceğinin incelenmesi, başkanlık sistemine geçişin fiili durumun tescilinden öte sonuçlar doğuracağı üzerine varsayımlarda bulunmamıza olanak sağlayacaktır.

Başkanlık Sisteminin Parti Üyeleri/Vekiller Üzerindeki Etkileri

Genellikle liderlerin/başbakanların kendileri veya yakın çevreleri tarafından dile getirilen başkanlık sistemine geçiş, Türkiye’deki mevcut durumun da ötesinde, siyasal parti üyelerinin durumunu olumsuz etkileyecek özellikler içermektedir. Burada yanıtı aranacak olan “siyasal parti üyeleri, hangi hükümet sisteminde siyasal yürütme üzerinde daha etkindir?” sorusudur. Diğer bir ifade ile “hangi hükümet sisteminin siyasal yürütmenin parti üyelerinin taleplerine karşı daha duyarlı hareket etme ortamı hazırladığı?” sorusunun analizi, siyasal partilerde çeşitli düzeylerde görev alanların konumlarını etkileme durumuna yanıt verecektir. Bu sorunun yanıtının analizi, bize aynı zamanda fiili durum ile başkanlık sistemi arasındaki farkları da gösterecektir.

Siyasal parti üyelerinin, özellikle de milletvekillerinin, parlamenter hükümet sistemi ile karşılaştırmalı olarak başkanlık hükümet sistemini arzu etmeyeceklerini ileri sürebiliriz. Arzu etmemenin arkasında, parlamenter sistem ile başkanlık sistemi arasında siyasal yürütme ile yasama organı arasındaki ilişkideki farklılık yatmaktadır. Bu farklılık hükümet sistemlerinin tanımlayıcı özelliklerini de oluşturmaktadır. Aşağıda açıklanacak olan bu farklılık dolayısıyla, parti üyelerinin başkan olacak lider üzerindeki etkinliği neredeyse tamamen ortadan kalkacağından başta milletvekilleri olmak üzere parti üyeleri başkanlık sistemini parlamenter sisteme tercih etmeyeceklerini ileri sürmek olanaklıdır.

Başkanlık hükümet sisteminde, siyasal yürütmeyi tek başına temsil eden başkan ile yasama organı arasında, parlamenter sistemlerdeki gibi bir organik ilişki yoktur. Başkanlık sisteminin tanımlayıcı özellikleri, başkanın

doğrudan veya Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) olduğu gibi seçmenlerin seçtiği *ikinci semenler kurulu* tarafından seçilmesi, yani göreve gelmesinde yasama organının bir rolünün olmaması ve bu göreve geliş yönteminin sonucu olarak da yasama organına karşı siyaseten sorumlu olmamasıdır. Diğer bir ifade ile başkanın, doğrudan seçmenler/halk tarafından seçilmesinin bir sonucu olarak yasama organı tarafından siyasi yerindenlik gerekçesiyle düşürülemez⁴. Başkanın yasama organı tarafından siyasi gerekçelerle düşürülememesinin parti üyeleri/vekiller açısından sonuçları olacaktır, çünkü düşürülme korkusu, ne kadar güçlü olsalar da başbakanları partilerinin vekillerinin taleplerini veya düşüncelerini göz önüne almaya itmektedir. Nitekim bu nedenle olsa gerek ki, Kızılcahamam ya da Abant'ta vekiller ve teşkilat temsilcileri ile yılda birkaç kez toplantı yapmaktadırlar.

Başkanlık sistemi ile parlamenter sistemler arasındaki diğer bir farklılık da, siyasal yürütmenin diğer üyelerinin durumunda ortaya çıkmaktadır. Başkanlık sistemlerinde, siyasal yürütme içinde yer alan 'bakanlar', başkana karşı sorumludurlar ve yasama organı üyesi değildirler. Oysa parlamenter sistemlerde, istisnalar dışında siyasal yürütme üyeleri, bakanlar, yasama organı üyesidirler. Bu farklılık karar alma koşulunda da kendisini göstermektedir. Başkan kendisine karşı sorumlu 'bakanların'⁵ görüşlerini dikkate almak zorunda değilken, başbakanlar bakanların görüşlerini dikkate almak zorundadırlar. Parlamenter sistemlerde siyasal yürütme kararlarını kolektif/oybirliği ile almak zorundadır.

Siyasal yürütmenin (başkan) yasama organına karşı siyasi sorumluluk bağının koparılması, vekillerin yürütme üzerindeki etkinliğini olumsuz etkileyecektir. Başkanlık sisteminde, göreve gelmelerinde bir siyasi parti etkili olsa da, başkanlar seçmenlere/halka karşı sorumludur. Sorumluluğunun yanıtını da belirli periyotlarla (4-7 yıl gibi) yapılan seçimlerde verirler. Başkanın göreve gelmesinde veya görevde kalmasında, yasama organı üyelerinin desteğine ihtiyacı yoktur. Böyle bir desteğin yokluğu dolayısıyla da ki, başkan vekillerin taleplerini yerine getirme zorunluluğundan, parlamenter sistemlerle karşılaştırmalı olarak, kurtulmuş olacaktır. Bu kurtuluş dolayısıyla da ki, başkanlık sistemine geçişle birlikte Türkiye'deki fiili durumla karşılaştırmalı olarak başkanlar mevcut başbakanlardan daha güçlü olacaklarını ileri sürmemiz olanaklı olmaktadır.

Başkanın, parlamenter sistemlerle karşılaştırmalı olarak yasama organına olan bağlılığının düşük olmasının nedeni, başkan ile yasama organı arasında parlamenter sistemlerdeki gibi organik bir bağın olmamasıdır. Organik bağ⁶, parlamenter sistemlerin tanımlayıcı özelliklerindedir.

⁴ ABD'de Başkan, 'impeachment' olarak adlandırılan süreç sonunda görevden alınabilir. Şu an kadar hiç hayata geçirilmemiş bu kurala göre, suçlama yetkisi Temsilciler Meclisi'ne (karar basit çoğunluk ile alınır) ve görevden alma Senato'ya (karar üçte iki çoğunlukla alınabilir) aittir.

⁵ Nitekim ABD'de bakan anlamında 'minister' değil 'secretary' kullanılması anlamlıdır.

⁶ Yasama ile hükümet arasında olması gereken organik bağ, yarı-başkanlık sistemlerinde de vardır. Yarı-başkanlık sistemlerini parlamenter sistemlerden ayıran ve başkanlık sistemlerine

Parlamente hükümet sistemlerinde, vekillerin siyasal yürütme üzerindeki etkinliğinin, sistemin temel özellikleri dolayısıyla güçlü olması beklenir ve gelişmiş demokrasilerde güçlüdür de. Yürütmenin sorumlu kanadının (hükümet) göreve gelmesi veya görevde kalması için yasama organı üyelerinin salt çoğunluğunun desteğine veya azınlık hükümetlerinde olduğu gibi en azından salt çoğunlukta bir muhalefetin olmamasına bağlıdır. Parlamento sistemlerinde, yasama organı üyeleri siyasi bir gerekçe ile verilen bir gensoru sonrasında hükümeti her zaman düşürme gücüne sahiptirler.

Organik bağ ve salt çoğunlukta açık veya örtük⁷ desteğin anlamı da, parlamente sistemlerde hükümetlerin güvensizlik oyu ile seçim dönemi bitmeden düşürülme olasılığının her zaman var olmasıdır. Aslında başkanlık sistemi taraftarlarının, olmasını istemedikleri ve ekonomik istikrar için başkanlık sistemini savunmalarının en önemli gerekçesi, parlamente sistemlerin bahsettiğimiz bu özelliğidir. Ancak bu çerçevede parlamente sistemlerin tarihleri incelendiğinde, Cem Eroğul'un (2006: 18) da Birleşik Krallık için ifade ettiği gibi, hükümetlerin güvensizlik oyu ile düşürülmesi durumunun en azından tek parti iktidarları için artık neredeyse söz konusu olmadığı ileri sürülebilir. Birleşik Krallık'ta İkinci Dünya Savaşı sonrasında hiç gerçekleşmemiştir. Türkiye'de de 1980 sonrasında benzer bir durum söz konusu olmuştur. Bu durumda geriye kalan, koalisyon hükümetleridir.

Burada, başkanın kendi kamu politikalarını hayata geçirmek için, çıkması gereken yasalar dolayısıyla yasama organını veya yasama organı üyelerini ikna etme durumu göz önüne alarak, vekillerin başkan üzerindeki etkisinin devam edeceği ileri sürülebilir. Böyle bir karşılıklı muhtaçlık, vekillerin başkanın politikaları üzerinde etkili olmaları sonucuna yol açsa da, bu parlamente sistemdeki gibi, siyasal yürütmenin (hükümetin veya Bakanlar Kurulunun) yasama organına olan bağlılığından çok daha düşük düzeyde olacaktır.

Sonuç olarak siyasal yürütme ile yasama organı arasındaki ilişki çerçevesinde başkanlık sistemlerinde hem vekillerin başkan üzerindeki gücünün karşılaştırmalı olarak azalması hem de yürütmenin diğer üyelerinin konumu dolayısıyla başkanlık sistemine geçişle fiili olarak çok güçlü olanlar başbakanlar başkan olduklarında daha da güçlü olacaklarını ileri sürebiliriz. Diğer bir ifade ile, fiili durum başkanlık olarak adlandırılrsa dahi, başkanlık sistemine geçiş fiili durumdan farklı sonuçlar doğuracaktır.

Hükümet Sistemleri ve Demokrasi

Parlamente sistemlere, istikrar bağlamında yöneltilen en önemli eleştiri, özellikle Türkiye gibi çok partili sisteme sahip ülkelerde koalisyon

yaklaşır özellik, devlet başkanının halk tarafından seçilmesi yanında çok güçlü de olmasıdır. Oysa parlamente sistemlerde devlet başkanları sembolik yetkilere sahiptirler.

⁷ Örtük destek parlamente sistemlerdeki azınlık hükümetlerine verilen destek için kullanılmaktadır. Bilindiği gibi azınlık hükümetlerinde, hükümeti yasama organında destekleyen salt çoğunlukta bir grup yoktur. Bir parti veya grup hükümette koalisyon ortağı olarak yer almadan, dışarıdan destek vermektedir.

hükümetlerinin kurulmasına yol açmalarıdır. Koalisyon hükümetleri, siyasal yürütmenin görev süresinin belirsizliği konusunda sorunlu olsa da, toplumsal ve siyasal düzeydeki anlamı açısından önemleri gözden kaçırılmamalıdır. Koalisyon hükümetleri, Türkiye örneğinde mevcut seçim sisteminde hiçbir partinin yüzde 35 oy oranına ulaşmadığı anlamına gelir. Başkanlık hükümet sistemlerinde karşımıza başkan adayı çıkaran ve çıkan olarak siyasal partiler ve onların liderlerinin, ilk turda bırakın başkan seçilmek için gereken yüzde 51 oy oranına ulaşmaları, yüzde 35'e dahi ulaşmadıkları anlamını taşıyor bu durum. Parlamenter sistem bu durumu ikinci bir seçime gerek bırakmadan siyasal partileri bir araya gelmeye zorlayarak çözebiliyor. Diğer bir ifade ile, seçmenlerin 'ilk turdaki' tercihleri üzerinden siyasal yürütmenin sorumlu kanadı olan hükümet/bakanlar kurulu oluşturuluyor. Nitekim Birleşik Krallık'ta gerçekleştirilen 2010 seçimi sonrasında Muhafazakar Parti ile Liberal Parti koalisyon hükümeti kurmak zorunda kalmışlardır.

Peki başkanlık sisteminde bu durum nasıl çözülüyor? Seçmenlerin yüzde 51'inin güvenini alamayan siyasal parti veya liderini, bir oylama ile önce ikiye indiriyor ve ardından seçmenleri "zorunlu" bir tercih karşısında bırakıyor. Önemli bir sorun da bu zorunlu tercih sonrasında geliyor: Zorunlu olarak seçtirilen bu kişiye siyasal yürütmeye ait bütün yetkiler veriliyor.

Oysa parlamenter hükümet sistemlerinde, partilerin/liderlerin seçmenlerin yüzde 35'inin tercihine ulaşamamaları durumu, ki bu toplumsal düzeyde de halkın üçte birinin arzuladığı/beklediği programı veya kadroyu ortaya koyamamak, tersten ise ortaya konan programın halkın üçte ikisi tarafından onaylanmaması, anlamında yorumlanabilir. Parlamenter sistemlerin başkanlık sistemlerine üstünlüğü, demokrasi çerçevesinde iddia edildiğinin aksine burada ortaya çıkmaktadır. Yasama ile yürütme organları arasındaki organik bağın da etkisiyle parlamenter sistemlerde hükümet, böyle durumlarda koalisyonlar oluşturulması dolayısıyla daha geniş bir tabana dayandırılmak zorunda bırakılır. Şüphesiz koalisyon hükümetlerinin kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanması bağlamında sakıncaları vardır, ancak bu durum hem toplumsal düzeyde istikrar hem de demokrasi çerçevesinde değerlendirilmelidir. Diğer bir ifade ile seçimler çoğunluğu yönetecek olan belirlenmesi ise, belirli bir süre için yönetme görevi veya yetkisi oluşturulan koalisyona veriliyor. Bu koalisyonun toplumsal tabanı da böylece daha geniş oluyor. Gerçi parlamenter sistemlerde, partilerin kuracağı koalisyon başkanlık sisteminde halk/seçmenler tarafından yapıldığı ileri sürülerek bazılarınca daha tercih edilebilir bulunabilir. Ancak bütün siyasal yürütme gücünün tek kişiye verilmesi yanında, organik bağın yoksunluğu, düşürülme olasılığının zayıflığı seçmenlerin veya parti üyelerinin başkan üzerindeki etkinliğinin görece olarak daha düşük olması sonucunu doğuracaktır. Böylece "zorunlu tercihe" götüren başkanlık sisteminin parlamenter sisteme kıyasla, parti üyelerinin etkinliğinin azalması ve daha geniş toplumsal tabana dayanma zorunluluğu anlamında tercih edilebilirliğinin gerekçelerinin yetersiz kaldığını ileri sürmemiz olanaklı olmaktadır.

Gerçi parlamenter sistemlerde parti disiplini aracılığıyla "güçlü" liderler vekilleri yönlendirmekte zorluk çekmemektedirler. Türkiye gibi liderlerin çok güçlü olduğu, halkın partiler üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu ülkelerde, sadece parti üyelerinin değil vekillerin dahi hükümet üzerindeki etkinliği de en iyi ifade ile sınırlı olmaktan öteye geçmiyor. Aslında belirtilen durum başkanlık sistemini savunanların dile getirdikleri gerekçelerden bir tanesidir. Ancak başkanlık sistemi parti üyelerinin siyasal yürütmeyi (başkanı) etkileme gücünü daha da zayıflattığı gözden kaçırılmamalıdır.

Sonuç

Türkiye'de liderler/Başbakanlar hem TBMM çoğunluğunu yönlendirebilme hem de hükümet yetkilerini fiili olarak tek başlarına kullanabilme bağlamında çok güçlü olsalar da, başkanlık sistemine geçmek fiili durumun tescilinden öte sonuçlar doğuracaktır. Bunun bir nedeni, fiili güce rağmen hükümet ile TBMM arasındaki organik bağın varlığını hala devam ettiriyor olmasıdır. Daha da önemlisi, başkanlık sistemi bu organik bağı ortadan kaldıracığından şimdiki liderler/Başbakanlar, seçimler dışında kendilerini bağlayacak mekanizmadan kurtulacakları gibi, cumhurbaşkanlığı kurumunun da olmadığı durumda siyasal yürütmeye tek başına sahip olacaktır. Başkanlık sisteminde başkana karşı sorumlu olan siyasal yürütmenin diğer üyeleri karar almada oy hakkına sahip olmadıklarından, Türkiye'de Başbakanlar fiili durumla karşılaştırmalı olarak daha da güçlü olacaktır. Bu da başkanlık sistemine geçişin fiili durumun tescilinden öte sonuçlar doğurduğunu ileri sürmemize olanak vermektedir.

Başkanlık sisteminin Türkiye'nin toplumsal, siyasal ve kültürel yapı ve geleneğine aykırılığı yanında, parlamenter sistemle karşılaştırmalı olarak parti üyelerince tercih edilemeyeceği ileri sürülebilir. Bunun nedeni, parlamenter sistemlerde bulunan ve başkanlık sistemlerinde olmayan siyasal yürütme ile yasama organları arasındaki organik bağıdır. Organik bağ, yürütmeyi yasamaya, yani parti üyelerine sürekli bağımlı hale getirmektedir. Başkanlık sistemine geçişle birlikte bu bağ kopmakta, yani parti üyelerinin siyasal yürütme üzerindeki güçleri en iyi ifade ile çok sınırlı düzeye inmektedir.

Yürütme ile yasama arasındaki organik bağ, parlamenter sistemlerin en fazla arzu edilmeyen koalisyon hükümetleri sorunu, ki bu başkanlık sistemlerinin toplumsal yapıyı göz ardı ederek zorunlu tercihle ortadan kaldırdığı bir durumdur, toplumsal/seçmenler düzeyinde tek partinin sağlayamadığı iktidar çoğunluğunu birden fazla partiyi bir araya getirerek gideren bir mekanizma olarak da düşünülebilir. Demokrasi, eğer sadece halkın yürütmeyi belirlemesi olarak tanımlanırsa, başkanlık sistemi daha demokratiktir denebilir. Ancak halkın iradesinin yönetime sürekli yansması olarak tanımlanırsa, genel inanın aksine daha geniş toplumsal tabana dayanmanın sürekli kılındığı parlamenter sistemler daha demokratik olacaktır.